

NA TLU RASKOPANIH I RANJENIH SRDACA I DUŠA PSIHOTERAPIJA PRAŠTANJA

Jean Monbourquette, *L'arte di perdonare. Guida pratica per imparare a perdonare e guarire*, Ediz. Paoline, 2. izd., 1994. (naslov originala: *Comment pardonner? Pardonner pour guérir, guérir pour pardonner*, 1992, Novalis, Univ. Saint Paul, Ottawa i Edit. du Centurion, Paris), 226 stranica.

Talijanski prijevod izišao je u nizu "Psicologia e personalità", koji ide za tim da na dostupan način pruži sadržaje iz psihologije, psihoanalize i psihoterapije, nadahnjujući se na cjelovitom (holističkom) poimanju osobe. Taj niz, ujedno, pomaže shvaćanju smisla života i u novim mogućnostima omogućuje osobi punije ostvarenje njezine egzistencije, pridonoseći duhovnoj obnovi čovjeka i života.

Autor je redovnik i svećenik, psihoterapeut, koji je završio svoj studij kliničke psihologije u San Franciscu i Los Angelesu (California, SAD). Profesor je na Institutu za pastoral Sveučilišta Saint-Paul u Ottawi (Kanada), te ima znanstvenu spremu i praktično iskustvo. Knjiga je istaknuto praktične naravi i zalazi duboko u ljudsku dušu i njezinu povezanost sa životom. Posebno promatra pitanje ljudskih uvreda i rana koje čovjek naših dana tako lako zadobiva. Često navodi svoja osobna iskustva kao i iskustva susreta s osobama koje su se njemu obraćale za pomoć, što knjizi daje posebnu neposrednost i toplinu.

Činjenica ljudske ranjenosti posve je očita i ne treba je dokazivati. Autor stoga odmah na početku ističe važnost iscjeljenja tog područja ljudske osobnosti i života po praštanju. Bez praštanja čovjek u sebi ovjekovječuje podneseno zlo (str. 16-17), živi u neprekidnoj ogorčenosti (18-20), ostaje vezan uz prošlost (20-21) i u njemu klija želja za osvetom (21-23).

Veoma je važno treće poglavlje, u kojemu autor ukazuje na krive pojmove oprastanja. Bit praštanja nije u zaboravljanju uvrede ili nepravde (29-30); niti u nijekanju toga (30-32). Ono nadilazi sam čin volje, jer je čitavo ljudsko biće ranjeno te stoga čitavo biće mora i oprostiti. Dakako da volja u tome ima istaknuto mjesto (32-33). Praštanje ne uključuje odricanje od svojih prava (36-38), niti oslobađa drugoga svake odgovornosti (38-39). Zaista, radi se o veoma širokom i smirenom pogledu na tako delikatno i spleteno područje ljudskog bića i života. Ima još i drugih zanimljivih vidova u autorovom tumačenju onoga što nije praštanje.

U iznošenju biti praštanja Monbourquette donosi pregled pojedinih dijelova toga dubokoga, uzvišenoga, teškoga i spletenog čina ljudske osobe koji je zapravo jedna ljudska duhovna avantura (44). Makar nije kod praštanja sve u činu volje, ipak ono započinje s činom

volje kojim odlučujemo ne osvećivati se (46), vrednovati osobu koja nas je uvrijedila (49-51), na nov je način - poslije uvrede - gledati (48-49). Autor pritom ističe, kako praštanje nadilazi našu ljudsku snagu, te se moramo uteći Gospodinu za taj čin, nama, po sebi, neostvariv. Trebamo se otvoriti Božjem milosrđu i postati njegov odraz (51-53).

U nabranju osoba kojima trebamo oprostiti Autor je veoma jasan, te će - smatram - iznenaditi dosta ljudi svojim popisom kategorija dotičnih osoba. Na prvome su mjestu članovi obitelji, pa prijatelji i znanci (66-66). Shvatljivo je da se sukobimo najprije s onima s kojima se često susrećemo, a to su upravo spomenute osobe. Zatim slijede stranci (66-67), pa institucije (67). Koliko god su te rane donekle rjeđe, znaju biti veoma duboke i teške. Autor ulazi u naše povijesne korijene te spominje i rane prošlosti, koje prelaze na nove naraštaje (tradicionalni neprijatelji, 67-68). Mnogima neće biti shvatljivo niti prihvatljivo da i Gospodinu Bogu trebamo oprostiti (68-69). Očito je da se ovdje ne radi o pravnom ni teološkom pristupu, nego o psihološkome. Naime, mi katkad osjećamo kao da nam je Bog nanio nepravdu, da nas je ranio. Dosljedno, na razini psihološkoj, trebamo mu onda i oprostiti. Slično tome mnogi ne prihvaćaju potrebu opraštanja samome sebi (69-70), a to je područje veoma prostrano i rane su duboke. Čini se da je upravo taj aspekt opraštanja veoma važan da bismo uopće mogli bilo kome oprostiti i oproštenje primiti. To je zapravo mjesto razmjene i prohodnosti oproštenja između nas i Boga te ostalih ljudi.

Sve se to nalazi u prvom dijelu, koji je naslovljen Razmišljanja i smjernice o naravi opraštanja (15-75). U drugom dijelu autor iznosi dvanaest etapa autentičnog praštanja, i postupno analizira put koji je potrebno prevaliti da bi se došlo do cilja. Budući da je put veoma težak i zahtjevan, autor ga dijeli na dvanaest etapa, da bi se lakše prešlo taj teški uspon. Može se dogoditi da netko ne mora prijeći svaku od nabrojenih etapa, ako nije ranjen na tom području. One su postavljene u nutarnjem logičkom psihološkom redosljedju. Na kraju svake nalazi se psihološka vježba, koja omogućuje kako prijeći tu etapu. Navedimo tih dvanaest etapa:

Prva je etapa odlučiti ne osvetiti se i spriječiti uvredljive čine (85-91). Spomenuo bih ovdje primjer koji autor navodi iz svog vlastitog života. Čuo je bio da jedan profesor, njegov redovnički subrat, širi neke neistine o njemu. Da bi spriječio širenje takvih vijesti, odmah mu je napisao pismo, iznašajući mu što je čuo. Zaključio je: "Ne znam je li to istina ili nije. Ako nije, bacite pismo u koš, i time je stvar završena. Ako je to istina, zahtijevam od vas da prestanete s govorkanjem. Ako želite od mene informacije, rado ću vam ih pružiti." I govorkanja su odmah prestala. Treba imati odvažnosti da se suprotstavimo širenju zla. Praštanje ne znači popustljivost i nemoć. Na to je mislio i Gandhi, veliki apostol nenasilja, kada je ustvrdio: "Kada bi se moglo birati jedino između nasilja i plašljivosti, ne bih oklijevao savjetovati nasilje."

(88). Postoji međutim i treći put: zaustavljanje nepravde i uspostava pravednosti, ljubavi i života. To je veoma zahtjevan put!

Druga etapa je priznati svoju ranu, svoju nemoć i siromaštvo. Nitko se naime ne liječi ako ne spozna da je bolestan (92-103).

Treća etapa sastoji se u tom da svoju ranu nekome saopćimo (104-110). To je zapravo već korak k ozdravljenju, jer izlazimo iz svoje osamjenosti i ulazimo u struju razumijevanja i ljubavi koja djeluje na nas blagotvorno i ozdravljujuće.

Četvrta etapa ide za tim da dobro uočimo što smo sve s uvredom i ranom izgubili, da bismo realno vrednovali svoje gubitke (111-120). Pri tome ćemo više puta uočiti da gubitak nije tako velik, da rana nije tako teška kako nam se u prvi mah - po "tragovima krvi" - činilo. I lakše ćemo oprostiti. Autor navodi svoj primjer: kako je teško reagirao kada ga je na fakultetu uvrijedio tajnik. Razgovarajući s kolegom spoznao je da tajnik nije doveo u pitanje njegovo poštenje kao profesora, nego neki konkretni postupak. I "oluja" se, u njegovu srcu, prilično brzo stišala (112-113).

Ostale etape donosimo tek kratko:

Peta etapa: prihvatiti srdžbu i želju da se osvetimo; šesta etapa: oprostiti samima sebi (137-153). Spomenimo ovdje ipak da je ova etapa - prema autoru - od presudne važnosti da bismo uopće mogli bilo kome oprostiti. Kroz taj "prolaz" moraju proći sva praštanja. Ako je on blokiran, sav "promet" praštanja je zaustavljen: i prema bližnjemu i "prema Bogu" (str. 137); sedma etapa: shvatiti onoga koji nas je uvrijedio (154-163); osma etapa: otkriti u uvredi neki smisao i neku korist za naš život (164-172); deveta etapa: znati da smo dostojni oprostjenja i da nam je Bog već oprostio (173-182); deseta etapa: ne napinjati se pod svaku cijenu da svojom snagom oprostimo (183-190). Ovdje je važno spomenuti kako autor ističe da oprostjenje nadilazi naše snage i da se moramo otvoriti milosti Božjoj i s njom surađivati da bi se ono ostvarilo. Ako samo svojom snagom želimo to ostvariti, nećemo uspjeti; jedanaesta etapa: otvoriti se milosti praštanja (191-202), koja dolazi od Boga; dvanaesta etapa: odlučiti se na to hoćemo li, pošto oprostimo, prekinuti daljnji odnos s osobom koja nas je uvrijedila ili ćemo ga nastaviti na nov način (203-215). I na ovome području može doći do nesporazuma: neki naime poistovjećuju opraštanje s uspostavom prijašnjeg odnosa. To ne mora biti tako. Može se naime oprostiti, ali se ujedno spoznaje da zajednički hod i život s nekom osobom više nije moguć i da je bolje živjeti odijeljeno, ma kako to bilo bolno (206-207).

Sve te korake praštanja autor osvjetljuje brojnim primjerima iz života; trajno upućuje na dubinsku psihološku dimenziju ljudskog proživljavanja; navodi konkretne vježbe koje treba obavljati da bismo ostvarili pojedine etape opraštanja. Usto naglašava da se ne mora i ne može odjednom prijeći sve te etape. One traže svoje vrijeme sazrijevanja i postupnog uspinjanja. Dug je to put. Ujedno upućuje na du-

hovnu i vjerničku dimenziju praštanja. Dotiče pojedine biblijske i teološke vidove, ali ih ne produbljuje, budući da prvotno psihološko-psihoterapeutski obrađuje temu. Taj vid, dakle, trebat će produbiti.

Naše je vrijeme puno različitih rana i uvreda, svjesnih i nesvjesnih, površinskih i dubinskih, te će knjiga biti od velike koristi i običnim ljudima, a držim da će uvelike pomoći psiholozima i psihoterapeutima, kao i svećenicima koji trebaju liječiti rane ljudskih srdaca. Autor je na mjestima dosta opširan, što dosta pomaže onima koji prvi put ulaze u ta područja.

U naše ratno doba knjiga može posebno biti korisna nama, jer smo doživjeli i odviše rana, vanjskih i nutarnjih, površinskih i dubinskih, čiji uzročnici su i predugo djelovali i djeluju na naše duše, zahvaćajući i tijelo, obitelji, šire zajednice i narod.

Josip Marčelić

KATOLIČKA CRKVA U BOSNI I HERCEGOVINI IZMEĐU DVA SVJETSKA RATA

Božo Goluža, *Katolička crkva u Bosni i Hercegovini 1918-1941. Bosna i Hercegovina - zemlja katolika, pravoslavaca i muslimana*, Mostar 1995, Teološki institut Mostar, Acta et Studia 3, 336 stranica.

U sretno započetome nizu izdanja Teološkog instituta u Mostaru nazvanom latinskim imenom *Acta et studia*, uz vrijedno povijesno djelo Tome Vukšića: *Međusobni odnosi katolika i pravoslavaca u Bosni i Hercegovini (1878-1903). Povijesno-teološki prikaz* (V. recenzija u: *Crkvi u svijetu* 29, 1994, 3, str. 329-335) i knjigu dokumenata koji osvjetljaju djelovanje Crkve u Hercegovini u prijelaznom razdoblju naše suvremenosti, pojavila se, evo, i treća knjiga pod naslovom: *Katolička crkva u Bosni i Hercegovini 1918-1941. Bosna i Hercegovina - zemlja katolika, pravoslavaca i muslimana*, djelo mladoga autora dr. Bože Goluže, profesora crkvene povijesti na Vrhbosanskoj visokoj teološkoj školi i ujedno na teološkom institutu u Mostaru. Navedenim izdanjima se s obzirom na tematiku mogu slobodno pribrojiti neke knjige objavljene u nizu Biblioteka Crkve na kamenu kao što su: *Masovni prijelazi katolika na pravoslavlje hrvatskog govornog područja u vrijeme vladavine Turaka*, poznato djelo Krunoslava Draganovića objavljeno prije više od pola stoljeća na njemačkom jeziku, a trudom prevodioca Mije Bosankića i redaktora Ivice Puljića godine 1991. u hrvatskom